

**ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В. Г. КОРОЛЕНКА**

ЗАТВЕРДЖЕНО

протокол засідання вченої ради

ПНПУ імені В. Г. Короленка

№ 9 від 26 березня 2026 р.

Голова засідання вченої ради університету

 Олексій ГУРА

Вводиться в дію з 26 березня 2026 р.

Наказ № 9-УР від 26 березня 2026 р.

В. о. ректора Олексій ГУРА

ПРОГРАМА

**підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів загальної
середньої освіти**

**ПРОФІЛЬНА ШКОЛА: ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ НА
АКАДЕМІЧНОМУ РІВНІ**

Розробники: Педченко Світлана Олександрівна, кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української мови Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка;

Ніколашина Тетяна Іванівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

Напрямок підвищення кваліфікації: Реалізація державного стандарту профільної середньої освіти педагогічними працівниками, які викладають навчальні предмети / інтегровані курси (у тому числі вибіркові освітні компоненти) у профільній школі.

Розроблено на основі типової програми: Типова програма підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти, які беруть участь у реалізації Державного стандарту профільної середньої освіти «Старша профільна школа: нові підходи та інструменти для вчителів» (наказ МОН від 04.11.2025 р. №1452)

Термін дії програми: з 26.03.2026 до 26.03.2031 року.

Рецензенти:

Сизоненко Наталія Миколаївна, кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри германської і української філології Полтавського аграрного університету;

Гринь Ірина Миколаївна, учитель української мови та літератури, директор Наукового ліцею № 3 Полтавської міської ради;

Петренко Ольга Миколаївна, учитель української мови та літератури, директор Ліцею № 2 «Подільський» Полтавської міської ради.

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність програми зумовлена впровадженням Концепції Нової української школи, що передбачає оновлення змісту мовно-літературної освіти на засадах компетентнісного підходу. Програма спрямована на підготовку педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти, зокібна учителів-словесників, до реалізації Державного стандарту профільної середньої освіти.

Програма підвищення кваліфікації передбачає оновлення та поглиблення професійних знань учителів української мови про особливості організації дослідницького, проблемно орієнтованого та проєктного навчання в умовах академічних ліцеїв.

Викладання української мови в профільній середній школі вимагає від учителя поглиблених теоретичних знань із фонетики, історичної граматики, стилістики тощо, уміння орієнтуватися в новітніх напрямках сучасного українського мовознавства (соціолінгвістиці, лінгвоперсонології, психолінгвістиці, комунікативній лінгвістиці, лінгвістичній прагматиці та ін.).

Реалізація програми сприятиме впотужненню професійних компетентностей педагогічних працівників, розширенню їхніх знань з лінгводидактики та теоретичного мовознавства, формуванню умінь застосовувати ці знання під час викладання української мови в умовах профільного навчання.

Цільова група: педагогічні працівники, які викладають навчальні предмети / інтегровані курси (у тому числі вибіркві освітні компоненти) у профільній школі.

Обсяг (тривалість): 30 годин (1 кредит ЄКТС).

Особливості реалізації програми:

Програма реалізується на засадах концепції Нової української школи, базована на компетентнісному, діяльнісному та особистісно орієнтованому підходах з урахуванням специфіки навчання української мови в національному та світовому культурному контекстах.

Форма (форми) підвищення кваліфікації: дистанційна.

Мета підвищення кваліфікації: підготувати вчителя української мови до успішної реалізації Державного стандарту профільної середньої освіти, зокрема викладання української мови на академічному рівні в закладах профільної освіти (академічних ліцеях).

Завдання підвищення кваліфікації:

формувати вміння моделювати освітній процес за допомогою стратегій інтерактивного навчання з метою засвоєння академічних знань з української мови через активну міжособистісну взаємодію та розвиток аналітичного та критичного мислення учнів;

розвивати здатність виявляти філологічні нахили і здібності учнів та створювати відповідні навчальні умови для організації пізнавальної й пошукової діяльності учнів на академічному рівні;

розширити академічні знання про теоретичні та прикладні аспекти історії української мови, зокрема історичної граматики, фонетики, ортографії, лексикографії;

ознайомитися з тенденціями та закономірностями розвитку сучасної філології, особливостями функціонування вербальних одиниць як репрезентантів новітнього комунікативного простору для успішної реалізації Державного стандарту профільної середньої освіти, зокрема організації дослідницького, проблемно орієнтованого та проектного навчання в умовах академічних ліцеїв.

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться:

- A1. Мовно-комунікативна компетентність
- A2. Предметно-методична компетентність
- Г1. Прогностична
- Г2. Організаційна
- Д1. Здатність до навчання впродовж життя

Очікувані результати підвищення кваліфікації: слухачі поглиблюють теоретичні засади навчання української мови на академічному рівні, який передбачає врахування філологічних нахилів і здібностей учнів та створення відповідних навчальних умов та організації пізнавальної діяльності учнів, а також підвищать рівень фахової та методичної компетентностей до впровадження технологій формування аналітичного та критичного мислення у практику роботи закладів загальної середньої освіти (академічних ліцеїв).

Система та критерії оцінювання результатів підвищення кваліфікації: виконання самостійної роботи (аналіз навчальних матеріалів, підготовка теми учнівського дослідницького проекту та плану його реалізації, підсумковий тест.

Кількість балів за кожним зі структурних елементів загальної оцінки (мінімальний бал – максимальний бал)

Підсумковий тест	Підготовка теми учнівського дослідницького проекту та плану його реалізації	Разом
Правильність відповідей на тестові питання	Якість добору матеріалу, структурованість змісту, відповідність одному із напрямів українського мовознавства	
40–60	20–40	60–100

Документ про підвищення кваліфікації: сертифікат.

Вартість: 1500 грн.

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Програма передбачає 9 годин лекцій, 15 годин практичних занять.

Зміст програми складається з 2 модулів та 7 взаємопов'язаних тем. На етапі завершення навчання за програмою слухачі складають підсумковий тест та презентують тему для учнівського наукового проєкту із планом його виконання. Максимальна кількість балів за ці 2 види фінального оцінювання, яку можуть отримати учасники, – 100 балів. Прохідний бал – 60.

Кількість годин, що відводиться на засвоєння змісту програми, – 30 год., з них: 9 год. – лекційні заняття, 15 год. – практична робота, 5 год. – самостійна робота, 1 год. – контрольні заходи.

Навчально-тематичний план

Назва навчальних тем	Кількість годин				
	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Контрольні заходи	Усього
МОДУЛЬ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЙНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ (АКАДЕМІЧНИЙ ЛІЦЕЙ)					
Тема 1.1. Технології, методи і прийоми навчання української мови. Традиційні методи навчання української мови.	2	2	1		5
Тема 1.2. Технології, методи і прийоми інтерактивного навчання, формування аналітичного та критичного мислення.	1	2	0,5		3,5
Тема 1.3. Форми навчання української мови в профільній школі.	1	2	0,5		3,5
Разом за модулем	4	6	2		12
МОДУЛЬ 2. УЧНІВСЬКІ ДОСЛІДНИЦЬКІ ПРОЄКТИ В УМОВАХ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ (АКАДЕМІЧНИЙ ЛІЦЕЙ)					
Тема 2.1. Теоретичні та прикладні аспекти історії української мови, зокрема історичної граматики, фонетики, ортографії, лексикографії.	2	3	1		6
Тема 2.2. Поліпарадигмальний простір сучасної лінгвістики.	1	2	1		4
Тема 2.3. Учнівський науковий проєкт з української мови: дослідницькі перепони та шляхи їх подолання.	1	2	0,5		3,5
Тема 2.4. Стилiстично довершений текст: мовне оприявнення учнівського дослідження з лінгвістики.	1	2	0,5		3,5
Разом за модулем	5	9	3		17
Підсумкові заходи				1	1
Усього	9	15	5	1	30

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

МОДУЛЬ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЙНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ (АКАДЕМІЧНИЙ ЛІЦЕЙ)

Тема 1.1. Технології, методи і прийоми навчання української мови. Традиційні методи навчання української мови

Методи для *формування пізнавальної діяльності* учнів: *пояснювально-ілюстративний* (пояснення вчителя, лекція, наочність);

репродуктивний (репродуктивні вправи, диктанти, розуміння й відтворення правил); *проблемний* (створення проблемної навчальної ситуації, її самостійне розв'язання учнем і пошук правильної відповіді чи рішення); *евристичний* (самостійне вирішення проблеми в умовах невизначеності); *дослідницький* (самостійне дослідження учнем мовного явища, його аналіз і синтез, систематизація й узагальнення).

За *джерелами знань*:

теоретичне вивчення мови: *метод усного викладу* (пояснення вчителя, шкільна лекція, роз'яснення завдань для самостійної роботи, коментар щодо виконання завдань); *навчальна (евристична) бесіда*; *робота з навчальною книгою, наочність, інформаційно-цифрові та комунікаційні технології*;

теоретико-практичне вивчення мови: *метод спостереження* за мовними явищами; *аналіз мовних явищ* (усі види мовного розбору); *метод вправ* (репродуктивні, рецептивні, аналітичні, продуктивні вправи), *метод проєктів*; практичне вивчення мови: *написання творів, есе, переказів, створення тематичної презентації*.

Тема 1.2. Технології, методи і прийоми інтерактивного навчання, формування аналітичного та критичного мислення.

Технологія «Воркшоп», метод проєктів, метод кейсів, метод «Мозкова атака», метод «Акваріум», метод «Ажурна пилка», метод «2 – 4 – усі разом», метод «Коло ідей», метод «Рольова гра», прийом «Вільний мікрофон», прийом «Фішбоун», кластер-метод, технологія «Сторителінг», сенкан, діаманта.

Тема 1.3. Форми навчання української мови в профільній школі.

Урок – основна форма навчання. Типи уроків за метою проведення. Вимоги до сучасного уроку української мови. Нетрадиційний урок. Лінгводидактичний потенціал інтегрованих уроків. Лекція, семінар, залік, колоквиум як форми навчання в профільній школі. Характеристика дидактичної гри.

МОДУЛЬ 2. УЧНІВСЬКІ ДОСЛІДНИЦЬКІ ПРОЄКТИ В УМОВАХ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ (АКАДЕМІЧНИЙ ЛІЦЕЙ)

Тема 2.1. Теоретичні та прикладні аспекти історії української мови, зокрема історичної граматики, фонетики, ортографії, лексикографії.

Джерела виникнення та розвитку окремих лінгвістичних одиниць сучасної української літературної мови, причини відмирання старого й появи нового в українській мові; внутрішні закони розвитку фонетичної системи та граматичної будови української мови, тенденції загальномовного поступу.

Тема 2.2. Поліпарадигмальний простір сучасної лінгвістики.

Основні концепції, теорії, проблеми сучасної філології. Види, способи,

форми, моделі лінгвістичного аналізу. Поліпарадигмальність проблемного поля сучасної лінгвістики. Мовознавчі маргінальні галузі, що виникли на покордонні лінгвістики та семіотики, філософії, логіки, етнології, соціології, прагматики, психології, когнітології, політології, культурології, теорії комунікації, теорії впливу, нейрофізіології, комп'ютерної науки тощо. Аналіз основних світоглядних і методологічних проблем філології під час планування учнівської дослідницької діяльності. Інтерпретація виявлених лінгвістичні проблеми із позицій інноваційних і традиційних підходів.

Тема 2.3. Учніський науковий проєкт з української мови: дослідницькі перепони та шляхи їх подолання.

Науковий стиль сучасної української літературної мови як об'єкт нормативного дослідження. Різновиди наукового стилю. Основна функція, обставини мови ↔ мовлення, сфера вживання, загальні ознаки, мовні ознаки, тип мовлення різновидів наукового стилю. Науковий жаргон: аналіз та оцінка явища.

Поняття наукового тексту, його основні характеристики. Типи наукових текстів. Жанри наукових текстів. Структура наукового тексту, план наукової праці. Принципи побудови наукового тексту.

Характеристика композиції та архітектоніки учнівського наукового проєкту (назва статті; анотація; ключові слова; зміст; текст).

Детальна характеристика викладу вступної частини проєкту, основного матеріалу, висновків, перспектив подальшого дослідження, списку літератури (бібліографії). Поглиблений аналіз структурних компонентів статті (актуальність, характеристика останніх публікацій з обраної теми, мета, завдання, об'єкт, предмет, методи й прийоми дослідження). Поглиблений аналіз змістових компонентів учнівського дослідницького проєкту (обґрунтування отриманих наукових результатів, поєднання наукового викладу та ілюстративного матеріалу тощо).

Тема 2.4. Стилiстично довершений текст: мовне оприявлення учнівського дослідження з лінгвістики.

Фоностилістика наукового тексту (евфонія та какоф́онія мовлення). Дотримання графічних й орфографічних нормативних приписів під час оприявлення наукового дослідження. Вимоги до функціонування лексичних одиниць (термінів) у науковій роботі. Нормативність лексико-граматичних категорій у науковому тексті. Моделювання синтаксично досконалих комунікативних одиниць наукового тексту.

Особливості технічного оформлення наукових текстів (шрифт та його розмір, абзацний відступ, використання курсиву (для оформлення прикладів), напівжирного виділення (акцентування аналізованого явища: складної чи простої синтаксичної одиниці, лексеми, букви, звука), дужок (круглих і квадратних) тощо.

Нормативні вимоги до використання цитат, оформлення покликань на праці, списку використаної наукової літератури.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові документи

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2027 р. № 2145-VIII (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

2. Закон України «Про повну загальну середню освіту» від 16.01.2020 р. № 463-IX (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
3. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/mva-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
4. Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти». URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-profesiinoho-standartu-vchytel-zakladu-zahalnoi-serednoi-osvity>
5. Про затвердження концептуальних засад реформування профільної середньої освіти (академічні ліцеї) : наказ Міністерства освіти і науки України від 10.10.24 № 1451. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1451729-24#Text>

Основна література

1. Бацевич Ф. С. Нариси з лінгвістичної прагматики. Львів : ПАІС, 2010. 336 с.
2. Бацевич Ф. Основи комунікативної лінгвістики. Київ : ВД «Академія», 2004. 342 с.
3. Бацевич Філософія мови. Історія лінгвофілософських учень. Київ : ВД «Академія», 2008. 240 с.
4. Вдовиченко Н. В., Шевчук Л. В. Мовленнєвий практикум з української мови: навч. посібник . Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2007. 238 с.
5. Голуб Н. Б. Риторика у вищій школі : монографія. Черкаси : Брама Україна, 2008. 400 с.
6. Горошкіна О. М. Лінгводидактичні засади навчання української мови в старших класах природничо-математичного профілю : монографія. Луганськ, Альма-матер, 2004. 362 с.
7. Голуб Н. Б. Риторика у вищій школі : монографія. Черкаси : Брама Україна, 2008. 400 с.
8. Загнітко А. Теорія лінгвоперсонології. Вінниця : Нілан-Лтд, 2017. 136 с.
9. Інноваційні технології викладання української мови та літератури в школі і ВНЗ: проблеми та пошуки : наук.-метод. зб. / Ін-т педагогіки АПН України ; Житомирський держ. ун-т ім. Івана Франка; Житомирський обласний ін-т післядипломної пед. освіти / Г. В. Грибан (відп. ред.). Житомир : Полісся, 2004. 212 с.
10. Караман С. О. Методика навчання української мови в гімназії. К. : Ленвіт, 2000. 260 с.
11. Крижанівська О. І. Історія української мови: Історична фонетика. Історична граматика : навч. посіб. К. : ВЦ «Академія», 2010. 246 с.
12. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах : підручник для студентів-філологів / за ред. М. І. Пентилюк. К. : Ленвіт, 2005. 400 с.
13. Практикум з методики навчання української мови в загальноосвітніх закладах: модульний курс : посібник для студ. педуніверситетів та інститутів / кол. авт. за ред. М. І. Пентилюк. К.: Ленвіт, 2011. 366 с.
14. Селігей П. О. Світло й тіні наукового стилю. К. : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2018. 628 с.
15. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями і проблеми. Полтава : Довкілля-К, 2008. 712 с.
16. Семенов О. М. Культура наукової української мови. Київ : ВЦ «Академія»,

2012. 216 с.

17. Українська мова. 10–11 класи: Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Гуманітарний рівень. К., 2017.

18. Український правопис. К. : Наукова думка, 2019. 391 с.

Додаткова література

1. Голуб Н. Методичні рекомендації щодо навчання української мови в умовах компетентнісного підходу. *Дивослово*. 2013. № 9. С. 2 – 7.

2. Горошкіна О. М. Лінгводидактичні засади навчання української мови в старших класах природничо-математичного профілю : монографія. Луганськ : Альма-матер, 2004. 362 с.

3. Динник В. І. Використання методу проєктів на уроках української мови та літератури. Вивчаємо українську мову та літературу. 2009. № 10. С. 2-5.

4. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посібник. К. : Академвидав, 2004. С. 38-41.

5. Караман С. О. Методика навчання української мови в гімназії : навч. посібник для студ. вищ. закладів освіти. К. : Ленвіт, 2000. 272 с.

6. Методичні рекомендації щодо вивчення української мови та української літератури, інтегрованих курсів у 2024–2025 навчальному році. Режим доступу: <https://gapon.te.ua/rubryka-metodysta/dorobok-metodysta/metodychni-rekomendatsii/item/1800-metodychni-rekomendatsii-institutu-pedahohiky-napn-ukrainy-shchodo-vyvchennia-ukrainskoi-movy-i-literatury-v-5-6-klasakh-u-2023-2024-navchalnomu-rotsi>

7. Ніколашина Т. І. Особливості вивчення фонетики та орфоєпії у кольорі та звукові. *Scientific and pedagogic internship «Innovative methods of teaching in higher education institutions of Ukraine: borrowing of EU experience»* : Internship proceedings, November 18 – December 27, 2019. Baia Mare. С. 44 – 48.

8. Ніколашина Т. І. Біоадекватна технологія навчання на уроці української мови. *Змінність дидактичних та соціокультурних аспектів в українській філології* : матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2023. С. 84 – 87.

9. Ніколашина Т. І., Павлова І. Г. Особливості вивчення словосполучення у школі: новий погляд на проблему. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. 2023. Випуск 3 (206). С. 88–93.

10. Ніколашина Т. І. Віртуальна екскурсія на уроці української мови до Чорнухинського літературно-меморіального музею Г. С. Сковороди. *Національна освіта в стратегіях соціокультурного вибору: теорія, методологія, практика» (присвячена 300-річчю від дня народження Григорія Сковороди)* : зб. матеріалів VI Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю. 16 листопада 2022 року / [наук. ред.: П. М. Бойчук, О. Л. Фаст]. Луцьк : КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради. Частина 1. 2022. С. 64–67.

11. Ніколашина Т. І., Сіладі В. В., Погоріла С. Г. . Формування комунікативної компетентності здобувачів закладів вищої освіти через впровадження проєктних технологій. *Академічні візії*. 2025. (43). URL: <https://academy->

vision.org/index.php/av/article/view/1863

12. Педченко С. О. Роль англiзмiв у реалiзацiї категорiї комiчного (на матерiалi роману Iрени Карпи «Як виходити замiж стiльки разiв, скiльки захочете»). Академiчні студiї. Серiя «Гуманiтарнi науки». Луцьк : Видавничий дiм «Гельветика». 2023. Вип. 2. С. 39–46. ISSN: 2786-5096 (Print). ISSN: 5786-510X (Online) <http://academstudies.volyn.ua/index.php/humanities/issue/view/21>
DOI <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2023.2.5>

13. Zhovtani R., Lizon M., Shekhavtsova S., Lobachova I., Pedchenko S., Komlyk N. INTERTEXTUALITY IN THE WORKS OF ÉMIGRÉ WRITERS OF THE TWENTIETH CENTURY [ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНІСТЬ У ТВОРАХ ПИСЬМЕННИКІВ-ЕМІГРАНТІВ ХХ СТОЛІТТЯ]. SYNESIS. 2024. Vol.16, Is. 1. P. 61–80. ISSN: 1678-6785; eISSN: 1984-6754. URL: <https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:001124725600006> (Web of Science).

14. Галаур С. П., Педченко С. О., Галаур С. П. Сміховий потенціал військової та воєнно-політичної лексики в мовленні медіаекспертів : колективна монографія. *Man and law in the language of modern mass media* : Scientific monograph. Volume 1. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2025. P. 88–100. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/book/581> (колективна монографія)

15. Shekhavtsova, S.; Ryabukha, G.; Pavliuk, O.; Pedchenko, S.; Komlyk, N.; Zhovtani, R. *Aprimorando a competência intercultural no ensino superior por meio da aprendizagem baseada em mídia* [Підвищення міжкультурної компетентності у вищій освіті через медіаорієнтоване навчання]. Revista on line de Política e Gestão Educacional, Araraquara, v. 29, n. 00, p. e024020, 2025. DOI: 10.22633/rpge.v29iesp1.20425. URL: <https://periodicos.fclar.unesp.br/rpge/article/view/20425> (Web of Science).

16. Stepanenko M., Pedchenko S., Shramko R. Volitive Modality of Modern Media Discourse as a Reception of the Russian-Ukrainian War [ВОЛІТИВНА МОДАЛЬНІСТЬ СУЧАСНОГО МЕДІЙНОГО ДИСКУРСУ ЯК РЕЦЕПЦІЯ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ] *Slavia Orientalis*. 2025. Vol. 74, Is. 3. P. 119–135. DOI: 10.24425/slo.2025.156319 ISSN: 0037-6744. URL: <https://www.scopus.com/pages/publications/105028137575?origin=resultlist>
POLAND (Scopus) Q4 <https://journals.pan.pl/slo#tab4>